

[25 iunie 1925]

Bilețel de la Brâncuși către Marthe, nedatat, scris cu cerneală neagră pe două foi de dimensiuni reduse; într-un plic cu o ștampilă pe care scrie: 25.VI.1925 – *Drei Lebherz, în amintirea Vinerii Paștelui la Paris muzică C.*

Dar nu ești tu muza mea gingașă, mereu zâmbitoare și care nu-l iubește decât pe Dumnezeu.

Tu ești o muritoare vicleană și plină de poftele lumefști ca mine. Iar tu de-abia începi să-ți simți poftete, ale mele tocmai se sting. De-acum pot să pier precum copacul scos din rădăcini de furtună² și cuvântul prin care aș vrea să-l arăt pe Dumnezeu se oprește după ce seceta și-a făcut treaba. Pentru ca fiecare să vină să guste el însuși din durerea nesfârșită a frumuseții eterne.

[1 septembrie 1926]

Scrisoare de la Brâncuși către Marthe, nedatată, scrisă cu cerneală neagră pe o foaie cu antet „Cie G^{le} Transatlantique, French Line”. Plicul îi este adresat Domnului Brâncuși, *Fundătura Ronsin, nr. 8, Paris, arondismentul 15, Franța*

Ziua bună, Tonton,

Vaporul merge bine dar face mai urât decât măgarul din Voulangis; nu-i place deloc ceața. Stor³ stă sub punte, printre cuptoarele cele mari, roșii și albe. Are o crăticioară cu supă, una cu apă, și niște paie. Sunt toate bune și mă gândesc la tine, Tonton, cu inima grea că nu te am aici lângă mine.

Te sărut cu dor și mare drag,

Tantan

Scrie-mi despre toate.

[3 septembrie 1926]

Scrisoare de la Brâncuși către Marthe, nedatată, scrisă cu cerneală neagră pe patru pagini (după conținut, se pare că a fost începută vineri, 3 septembrie 1926, la bordul transatlanticului Paris Cie G^{le}, French Line)

Vineri seara

Bună seara, Tonton,

² În original: (...) *déraciné par la „fortune”* – Brâncuși folosește, în locul românescului „furtună”, franțuzescul, aproape identic ca sonoritate, *fortune*, care înseamnă însă „soartă”, „bogăție”. (n. trad.)

³ Astor, câinele de rasă Samoyed al artistului american Edward Steichen, prietenul lui Brâncuși.

Marea e foarte agitată, vaporul e beat și muzele sunt blânde: ele mă țin pe picioare.

Astor s-a baricadat în castelul lui pe puntea de sus, între coșuri.

Bună ziua, Tonton!

E sâmbătă. Mă gândesc la tine și îmi tremură buzele. A ieșit soarele și marea s-a mai liniștit. Mă duc să-l eliberez pe Astor.

Bună ziua, Tonton!

E duminică! Nu mai bate vântul și marea e calmă. Dar soarele s-a ascuns de atâtea slujbe ținute pentru zei obscuri. Astor s-a uitat îngrozit la valurile înspumate rămase în urmă, la vapor și la mine. Mă topesc de durerea de a fi singur în deșert.

Bună ziua, Tonton.

E luni. Oceanul e albastru și soarele îl sărută în toată nemărginirea sa.

Bună ziua, Tonton.

E marți dimineață. Vaporul se apropie de coastă protestând din toate încheieturile.

1 septembrie 1926

Scrisoare de la Marthe către Brâncuși, datată, scrisă cu cerneală neagră pe două foi de hârtie albastră

Dragule drag,

Am trimis telegrama; cum am ieșit de la gară m-am întors acasă ca să fac ordine și să-mi preiau îndatoririle de secretară. Iată 2 scrisori pe care ai să le primești fără îndoială după ce ajungi la New York.

Nu pot încă să-ți spun nimic despre ceea ce gândesc și despre toată dragostea pe care o simt deșteptându-se în mine.

Ți-am spus că nu-mi pare rău să te văd plecând, dar nu știam ce înseamnă să te desparți de cineva, e greu, vezi bine, dar știu că mă iubești și e atât de frumos când mă gândesc că ai să te întorci.

Am închis cămăruța ta albă, n-o să pot să stau acolo fără tine, dar am pus pe pat portretul pe care mi l-ai făcut tu, ca să știi că veghez și că am grijă de camera ta cât lipsești.

Te îmbrățișez așa de strâns că aud cum îți scrâșnesc dinții.

Mai târziu am să-ți cânt.

Marthe

3 septembrie [1926]

Scrisoare de la Marthe către Brâncuși, datare incompletă, scrisă cu cerneală neagră pe trei foi de hârtie bej

Preascumpule Tantan,

Când portarul mi-a înmânat de dimineață scrisorile, ți-am recunoscut imediat scrisul și m-am și așezat pe banca⁴ ta ca să-ți răspund. Să-mi spui dacă ți se pare nepotrivit să intru la tine ca 1 – să-ți citesc scrisorile și 2 – să-ți răspund în liniște.

Dintre noi doi, eu sunt prima care primește, la tine durează o săptămână să ajungă scrisorile. Cum ți-ai uitat ochelarii, sper să nu-ți fie prea greu să citești ce-ți scriu.

A venit ieri Foinet⁵ și a luat tot ce era pe postamentul mare de lemn. S-a mirat că pasărea cea mare nu avea soclu! Crede că ai uitat tu să-l pui laolaltă cu celelalte sculpturi. Dacă e așa, cred că mai ai încă timp să-mi scrii și să-mi spui pe care vrei să-l împachetăm, înainte să plece Marcel⁶. Erau două socluri mici de marmură învelite în hârtie, dar Foinet zice că nu ajung. Așa e, dar poate că în America ai pe ce o pune. Am încuiat atelierul cel mic cu lacătul. Foinet însuși a montat belciugele.

Mă simt atât de bine la tine și mă scald în atmosfera care îmi amintește de tine. Îmi face foarte bine căci mă simt dintr-odată tare singură și pierdută. Îmi caut un apartament sau o cameră, și Parisul îmi pare un iad. Iată ce înseamnă să fi petrecut 15 zile cu tine în cer. E greu pe pământ și mă cuprinde neliniștea, câteodată faptul că noi doi ne-am găsit unul pe celălalt ar trebui să-mi dea putere.

Cu siguranță scrisoarea mea are să ți se pară foarte lungă, dar dacă ai fi aici n-aș avea nevoie să-ți spun nimic, ci numai să te privesc și să te sărut.

M-am apucat din nou să învăț engleza pentru ca, dacă te vei duce în America pentru încă un an, să mă poți angaja ca secretară sau orice altceva, dacă vrei.

Am văzut-o pe Juella⁷ care vrea să mă duc să-i țin companie la butic când are să fie în stare să se ducă. Deocamdată e foarte bolnavă, a răcit.

Juliette⁸ muncește întruna.

Dacă se întâmplă să ai puțin timp, scrie-mi – m-aș bucura. Mă gândesc tot timpul la tine și-ți trimit un val de tandrețe.

Te iubesc puțin, mult.

Tonton

⁴ Probabil banca pe care Brâncuși și-a sculpat-o dintr-un trunchi de copac (n. red.).

⁵ Lucien Lefebvre-Foinet, fabricant de articole pentru desen și pictură și transportator de opere de artă, pe care Brâncuși îl însărcinase cu pregătirea operelor pentru expoziția inaugurată pe 17 noiembrie 1926 la Galeria Brummer din New York.

⁶ Marcel Duchamp, organizatorul expoziției de la Galeria Brummer din New York.

⁷ Joella, sora poetei Mina Loy.

⁸ Juliette, sora Marthei.